UNIVERSITATEA DIN BUCUREŞTI
Şcoala Doctorală de Istorie

Reşedinţe permanente, temporare sau ocazionale ale domnilor Valahiei la Argeş (sec. XIV-XVI)

Referat stagial pentru anul II

drd. Stănilă V. Adrian

Coord: prof. Univ. Dr. Lukàcs Antal

Bucureşti

2017

Important centru cultural, economic, politic şi social al Ţării Româneşti, Argeşul medieval exista în baza raporturilor sale cu domnia, influenţând-o şi fiindu-i influenţată direct funcţionarea de către aceasta. Ca aşezare, Argeşul exista încă din secolul al XIII-lea. Ceea ce a dus la dezvoltarea localităţii a presupus aşezarea aici a unei Curţi voievodale, devenită, după 1330, princiară. Oraşul şi domnia/ persoana domnului au fost, pentru secolele XIV-XVI, într-o perpetuă interdependenţă.

Fiecare centru urban are modul său propriu de evoluţie şi dezvoltare şi propriul său mod de raportare cu autoritatea centrală sau cu persoana princiară, în funcţie de importanţa sa funcţională. Pentru lucrarea de faţă, am ales Argeşul, străveche curte voievodală şi una dintre primele Curţi princiare valahe. Oraşul Argeş, a reprezentat, în secolele XIV-XV, şi principalul centru eclesiastic al Ţării Româneşti, aici funcţionând Episcopia catolică şi Mitropolia ortodoxă a Ungrovlahiei. În secolul următor, la Argeş este ctitorită o importantă mănăstire, iar preluarea de către aceasta a posesiunilor locale ale Mitropoliei, ne dezvăluie noi raporturi între comunitate, domn şi Biserică.

Pe tot parcursul perioadei analizate, domnia Ţării Româneşti a manifestat un caracter semi-itinerant. Instituţia domniei înclina mai mult în favoarea persoanei princiare decât în cea a spaţiului locuit de către domn. Curtea domnească se deplasa şi îşi desfăşura activitatea în oricare parte a teritoriului valah în care rezida domnul. După organizarea ţării, era firesc ca şi reşedinţa domnească să se aşeze, iar domnia să nu mai migreze în teritoriu, ci să se deplaseze pentru a rezida numai în spaţii special destinate unei Curţi[1]. În timp, au existat mai multe Curţi stabile ale Valahiei, însă Curţi funcţionale erau şi în principalele centre urbane sau monastice. Ca reşedinţă domnească stabilă, Argeşul a funcţionat numai între anii **1365-1396**, între începutul domniei lui **Vladislav Vlaicu** (1364-1377) şi sfârşitul efemerei domnii a lui **Vlad I Uzurpatorul** (1395-1396).

***

În ceea ce priveşte stadiul cercetării problemei Argeşului medieval şi a reşedinţelor princiare de aici evidenţiez trei caracteristici cronologice. Înaintea anului 1945, se scrie extrem de puţin despre şederile domnilor la Argeş, numai în baza ctitoriilor domneşti şi abia după acţiunile de cercetare şi restaurare ale Bisericii Domneşti şi ale mănăstirii Argeş.

---

[1] Radu Ştefan Vergatti, *De la rezidenţele domneşti la capitala Ţării Româneşti (secolele XIV-XVII)*, în „Argesis. Studii şi comunicări”, seria Istorie, XIX, Piteşti: Ordessos, 2010, pp. 43-48.

După instaurarea regimului comunist în România, istoria urbană a ţării şi cea a raporturilor dintre oraşe şi domni a urmat şi ea modelul istoriografic naţionalist şi cel al *luptei de clasă*. Cercetarea legată de autoritatea şi persoana domnilor ia, însă, amploare în această perioadă, prin stududiile unor istorici precum Corina Nicolescu[2], Nicolae Vătămanu[3] sau Emil Vîrtosu[4].

După 1990 şi, mai ales, după 2000, cercetarea a progresat extrem de mult în privinţa raporturilor autorităţii centrale cu spaţiile şi comunităţile urbane. Despre domni, cronologia şi acţiunile lor politice au cercetat autori precum Petru Demetru Popescu sau Constantin Rezachevici, însă domnul ca personalitate publică a fost privit numai în cercetările lui Dan Horia Mazilu[5] sau în cele ale Elisabetei Negrău[6]. Nimeni nu a încercat, însă, o punere în legătură a istoriei urbane cu autoritatea şi activitatea publică (profană sau ceremonială) a domnilor.

Pentru cercetarea relaţiei dintre Argeşul medieval şi domnii secolelor XIV-XVI s-au folosit o diversitate de surse, toate consultate prin intermediul unor lucrări publicate. Au fost utilizate, de asemenea, cunoştinţe interdisciplinare şi s-a recurs la consultarea mai multor studii de specialitate. Accentul s-a pus pe izvoarele documentare, cele mai relevante calitativ, dar şi cele mai numeroase. Cea mai mare parte a documentelor interne Ţării Româneşti, au fost publicate în colecţia *Documenta Romaniae Historica* [*D.R.H.*]*, B. Ţara Românească*[7]. Perioada 1580-1593 a fost acoperită, însă, prin volumele precedentei

---

[2] Corina Nicolescu (coord.), *Istoria costumului de Curte în Ţările Române: secolele XIV-XVIII*, Bucureşti: Editura Ştiinţifică, 1970.

[3] Nicolae Vătămanu, *Voievozi şi medici de Curte*, Bucureşti: Editura Enciclopedică Română, 1972.

[4] Emil Vîrtosu, *Titulatura domnilor şi asocierea la domnie în Ţara Românească şi Moldova până în secolul al XVI-lea*, Bucureşti: Editura Academiei, 1960.

[5] Dan Horia Mazilu, *Voievodul dincolo de sala tronului. Scene din viaţa privată*. Iaşi: Polirom, 2003.

[6] Elisabeta Negrău, *Cultul suveranului sud-est european şi cazul Ţării Româneşti. O perspectivă artistică*, Iaşi: Lumen, 2011.

[7] *Documenta Romaniae Historica* [*D.R.H.*]*, B. Ţara Românească*, vol. I*, (1247-1500),* întocmit de P. P. Panaitescu şi Damaschin Mioc, Bucureşti: Editura Academiei, 1966; vol. II, *(1501-1525)*, volum îngrijit de Ştefan Ştefănescu şi Olimpia Diaconescu, Bucureşti: Editura Academiei R.S.R., 1972; vol. III, *(1526-1535)*, întocmit în cadrul seminarului de paleografie slavă, condus de Damaschin Mioc, Bucureşti: Editura Academiei, 1975; vol. IV, *(1536-1550)*, întocmit în cadrul seminarului de paleografie slavă condus de Damaschin Mioc, Bucureşti: Editura Academiei, 1981; vol. V, *(1551-1565)*, volum întocmit de Damaschin Mioc şi Marieta Adam Chiper, Bucureşti: Editura Academiei, 1983; vol. VI, *(1566-1570)*, volum îngrijit de Ştefan Ştefănescu şi Olimpia Diaconescu, Bucureşti: Editura Academiei, 1985; vol. VII, *(1571-1575)*, volum îngrijit de Ştefan Ştefănescu şi Olimpia Diaconescu, Bucureşti: Editura Academiei, 1988; vol. VII, *(1576-1580)*, volum întocmit de Damaschin Mioc şi Ioana Constantinescu, Bucureşti: Editura Academiei, 1996, vol. XI, *(1593-1600). Domnia lui Mihai Viteazul*, întocmit de Damaschin Mioc şi Ştefan Ştefănescu, Bucureşti: Editura Academiei, 1975.

colecţii, *Documente privind istoria României* [*D.I.R.*], *B. Ţara Românească*[8], care nu a cuprins şi textele documentelor în scrierea originală. Au fost consultate şi volumele publicate individual de alţi cercetători.

Pe parcursul cercetării, m-am lovit şi de câteva dificultăţi, mare parte dintre acestea rezultând din caracterul lacunar şi relativ al izvoarelor. Din nefericire nu s-au păstrat, sau nu au fost descoperite încă, surse interne ale funcţionării oraşului, emise de către judeţi, pârcălabi, mitropoliţi sau episcopi catolici ai Argeşului (fie ele chiar şi scrisori). Raportul documentar dintre principe şi oraş este unilateral, dictat exclusiv de domnie. O altă problemă este cea a relativităţii multor informaţii documentare.

Ca metodă, a fost realizată o atentă reevaluare, atât a surselor cât şi a perspectivelor istoriografice.

Demne de precizat sunt şi limitele cronologice ale analizei de faţă. Tema lucrării se încadrează între anii 1301 şi 1600, limite relative, de altfel, privind conturarea unui oraş la Argeş şi contextul în care aceasta începe să decadă funcţional. Între 1324, data primei solii cunoscute pe care Basarab I o primeşte la Argeş, şi 1359 (înfiinţarea Mitropoliei Ungrovlahiei), aşezarea devenea una complet urbană, pentru că, nicăieri, un cleric de prim rang nu îşi avea sediul într-o zonă rurală. Nu acelaşi lucru putem spune despre regii sau principii vremii. Limita 1600 este şi ea relativă. Oraşul începe să decadă, atât funcţional, cât şi ca importanţă, încă din vremea lui Neagoe Basarab (decedat 1521), atunci când mănăstirii Argeş îi erau concesionate posesiuni şi privilegii exclusiv urbane. Domnii au continuat, însă, să menţină o Curte şi să ctitorească biserici la Argeş. Momentul 1600 poate fi privit ca dată fixă dacă îl punem în legătură cu înţelegerea de către domni a dezavantajului defensiv al acestui oraş, în faţa armelor de foc. În acest an, Mihai Viteazul pierdea la Argeş 1 500 de ostaşi, răpuşi de tunurile poloneze. Sursele nu precizează, însă, şi câţi civili au pierit cu această ocazie.

***

[8] *Documente privind istoria României* [*D.I.R.*], veacul XVI, *B. Ţara Românească*,vol. V, *(1581-1590)*, redacror responsabil Mihail Roller, Bucureşti: Editura Academiei, 1952; vol. VI, *(1591-1600)*, redacror responsabil Mihail Roller, Bucureşti: Editura Academiei, 1953.

Străveche reşedinţă voievodală, Argeşul pare a fi reprezentat, încă din secolul al XIII-lea, centrul se putere al unor conducători precum Seneslau (*Mişelav*[9], *Szeneslaus*[10]) sau Tihomir (*Thocomerius* ori *Thotomerius*[11], *Radu Negru-Vodă*[12], Taq Tomer[13]). Presupusul fiu al celui din urmă, mai degrabă ginere, în opinia noastră[14], **Basarab** (1310-1352) avea să marcheze pentru totdeauna evoluţia acestei aşezări, transformând-o în reşedinţa unei regiuni autonome, iar după lupta „de la Posada" (1330), în însăşi Curtea unui principe independent (*samodărjavnyi*).

Dintr-o diplomă acordată de regele Charles Robert d'Anjou (1312-1342), la 26 iulie 1324, magistrului Martin, comite de Sălaj, rezultă că acesta din urmă fusese primit de mai multe ori în solie la Argeş de către Basarab[15]. Avem, aşadar de a face cu un oraş şi o Curte deja constituită, chiar daca nu putem vorbi încă de o entitate statală independentă.

Devenit, după 1324, „*sancte regis corone infidelem*"[16], Basarab provoca, prin participarea în cadrul luptei de la Velbujd (28 iunie 1330), nemulţumirea generală a Curţii maghiare, manifestată ca organizare a unei campanii regale de pedepsire şi restabilire a ordinii vasalice. Ţinta campaniei pare a fi fost Argeşul (*castrum Argyas*), desemnat de cancelaria maghiară drept bârlogul (*latibulum*) lui Basarab[17]. Investigaţiile arheologice au

---

[9] Aurel Decei, *L'invasion des Tartars de 1241/1242 dans nos région selon la DJĪĀMI OT-TEVARIKH de Făzl ol-lh Răšid od-Dīn*, în „Revue roumaine d'histoire", tome XII, nr. 1, 1973, pp. 101-122; vezi şi Petru Demetru Popescu, *Basarabii*, Bucureşti: Editura Albatros, 1989, pp. 43-44.

[10] *D.R.H. B.* vol. I*, (1247-1500),* doc. 1, p. 5.

[11] *D.R.H. D. Relaţii între Ţările Române*, vol. I, *(1222-1456)*, volum întocmit de Ştefan Pascu, Constantin Cihodaru, Konrad G. Gündisch, Damaschin Mioc, Viorica Pervain, Bucureşti: Editura Academiei, 1977, doc. 25, pp. 49-52.

[12] *Istoria Ţării Româneşti de când au descălecat pravoslovnicii creştini (Letopiseţul Cantacuzinesc)*, în Constantin Cantacuzino, *Istoria Ţării Româneşti*. Bucureşti - Chişinău: Litera Internaţional, 1998, p. 104; Radu Popescu Vornicul, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, ed de Constantin Grecescu, Bucureşti: Editura Academiei, 1963, p. 5.

[13] Nume de origine turanică, însemnând „*Fier Călit*"; vezi Neagu Djuvara, *Thocomerius – Negru Vodă, un voivod de origine cumană la începuturile Ţării Româneşti*, Bucureşti: Humanitas, 2007, p. 113.

[14] Vezi *D.R.H. D.*, vol. I. doc. 25, p. 50; Datând din 26 noiembrie 1332, ulterior întemeierii statale, documentul îl consacră pe primul domn al Ţării Româneşti ca „*filium Thocomerii*". Reinterpretând acest termen, în manieră specifică Evului Mediu, acesta ar putea desemna un ginere, în aceiaşi măsură în care poate desemna un fiu. Întrezărit de Constantin C. Giurescu (Constantin C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. I, *Din cele mai vechi timpuri şi până la moartea lui Alexandru cel Bun (1432)*, Bucureşti, 1935, p. 347), momentul 1290 nu ar reprezenta, prin acea *închinare* (vezi *Letopiseţul Cantacuzinesc*, p. 105), decât luarea în căsătorie a uneia dintre fiicele lui Negru Vodă = Tihomir.

[15] *D.R.H. D.*, vol. I, doc. 15, pp. 36-37.

[16] *Ibidem*, doc. 16, p. 37; vezi şi Laurenţiu Rădvan, *Oraşele din Ţara Românească până la sfârşitul secolului al XVI-lea*, Iaşi: Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", 2004, p. 342.

[17] vezi *Istoria Românilor*, vol. III, *Genezele româneşti*, coordonatori Ştefan Pascu, Răzvan Theodorescu, Bucureşti: Editura Enciclopedică, 2001, p. 572; Constantin Şerban, Nicolae Moisescu, *Curtea de Argeş în documente*, Bucureşti: EdituraSport-Turism, 1980, anexe 1-5.

evidenţiat la Curtea domnească urme de incendiere ce ar putea data din chiar perioada campaniei regale[18], cunoscută în istoriografie drept lupta „de la Posada”.

După marea confruntare ce a provocat incendierea Argeşului, domnul s-a mutat la Câmpulung, însă, nominal, reşedinţa argeşeană s-a menţinut[19]. Cercetările arheologice au demonstrat că în jurul anului 1338 oraşul începea să se refacă, afişând o nouă înfăţişare[20]. O dată cu moartea lui Charles Robert, în 1342, Basarab şi l-a asociat la domnie pe fiul său Alexandru. Ca atare, o nouă solie maghiară, cea condusă de Dimitrie, episcop de Oradea (*Magnovaradinum*), a rezidat la Argeş între 1345-1352 şi a tratat cu *Alexandrum Bozorabi*[21]. Argeşul are şi marele merit de a fi păstrat unica atestare a morţii lui Basarab. În biserica Sfântul Nicolae Domnesc (începută în jurul anului 1350 şi terminată la 1369) au fost descoperite, în 1920, scrijelite în tencuială, două rânduri slavone ce indică: „*În anul 6860* (1351-1352)*, la Câmpulung* (*ot Dlăgopol*) *a murit marele Basarab Voevod* (*Veliki Basarab Vayvoda*)”[22].

Următorul domn, **Alexandru** (1352-1364), îmbrăţişând oficial confesiunea orthodoxă, primeşte numele de **Nicolà**[23] şi infiinţează la Argeş prima mitropolie a Ungrovlahiei. Primind acordul patriarhului ecumenic Calist I (1350-1353; 1355-1363) şi chiar al basileului Ioannis V Palaiologos (1341-1391), Nicolae Alexandru îl investeşte la Argeş pe Iachint, fost mitropolit al Vicinei[24]. Deducem că, la momentul înfiintării primei

---

[18] Nicolae Constantinescu, *Curtea domnească din Argeş, probleme de geneză şi evoluţie*, în “*Buletinul monumentelor istorice*”, XL (1971), nr. 3, pp. 20-21; Idem, *Curtea de Argeş 1200-1400. Asupra inceputurilor Tarii Romanesti*, Bucuresti, Editura Academiei, 1984, pp. 33, 143-147. Vezi şi Laurenţiu Rădvan, *op. cit*., pp. 342-343.

[19] Laurenţiu Rădvan, consideră că Argeşul nu a fost părăsit de Basarab, după cum nici Bucureştiul nu a fost părăsit în urma asediului din 1473 al lui Ştefan cel Mare (vezi Laurenţiu Rădvan, *op. cit.*, p. 344). El omite însă, alături de incendierea oraşului, necesitatea refacerii acestuia în contextul Ciumei Negre. Această epidemie a produs o adevărată catastrofă la Argeş, persistând şi după stingerea ei în celelalte regiuni ale ţării (Valerian Marinescu, *Pagini de istorie medicală din Curtea de Argeş*, în „Studii şi comunicări”, vol. IV, Curtea de Argeş, 1992, p. 157-160). Vezi şi Pavel Chihaia, *Din cetăţile de scaun ale Ţării Româneşti*, Bucureşti: Editura Meridiane, 1974, p. 32; *Istoria medicinei româneşti*, coord. Valeriu Lucian Bologa, Editura Medicală, Bucureşti, 1972, pp. 82-84, 159-160.

[20] Adrian Bătrâna, Lia Bătrâna, *Locuinţe din veacul al XIII-lea şi al XIV-lea de la Curtea de Argeş*, în „Studii şi comunicări”, vol. I, Curtea de Argeş, 1980, p. 23; Nicolae Constantinescu, *Curtea domnească din Argeş, probleme de geneză şi evoluţie*, în loc. cit., pp. 20-21; vezi şi *Istoria Românilor*, vol. III, p. 581.

[21] *D.R.H. D*., vol. I, doc. 38, pp. 70.

[22] *Inscripţii medievale şi din epoca modernă a României. Judeţul istoric Argeş (sec. XIV-1848)*, ed. de Constantin Bălan, Bucureşti: Editura Academiei Române, 1994, nr. 284, p. 249; vezi şi *Istoria Românilor*, vol. III, p. 582; Laurenţiu Rădvan, *op. cit*., p. 344.

[23] Nicolà apare pe piatra de mormânt, unica sursă internă care ni s-a păstrat.

[24] *Fontes Historiae Daco-Romanae*, *Izvoarele istoriei României*, vol. IV, *Scriitori şi acte bizantine, secolele IV-XV*, publicate de Haralambie Mihăescu, Radu Lăzărescu, Nicolae-Şerban Tanaşoca, Tudor Teotoi, Editura Academiei, Bucureşti, 1982, pp. 200-203.

mitropolii valahe (1359), biserica Sfântul Nicolae Domnesc, nezugrăvită, se prezenta în stare de funcţionare. Asta s-a datorat, mai ales, activităţii de ctitor a lui Alexandru.

După moartea lui Nicolà Alexandru, tronul i-a revenit fiului său **Vladislav** (*Ladislaus*[25], *Ladislai*, *Ladizlai*, *Vlatislav*[26]) (1364-1377), supranumit **Vlaicu** (*Valahul* sau *Vâlcul* = Lupul). Acesta este cel care înfiinţează la Argeş prima monetărie (*hereghie*) a Ţării Româneşti, menţinută până după 1418. Potrivit numismatului Octavian Iliescu, necesitatea baterii primei monede interne a apărut abia în 1365, când regele Nagy Lajos (Ludovic I d'Anjou) al Ungariei ocupa Vidinul, întrerurupând valahilor legăturile economice cu Ţaratul Bulgariei[27].

Tot Vladislav este şi domnitorul care revine definitiv la Argeş şi sub a cărui stăpânire este finalizată pictura Bisericii Sfântul Nicolae Domnesc. Pictura a fost datată în baza inscripţiei ce însoţeşte tabloul votiv. Deşi acesta presupune o repictare din secolul al XIX-lea, inscripţia bilingvă (slavonă şi greacă) ce îl însoţeşte s-a menţinut ca originală. Vladislav se intitulează „*domn al Vidinului*", titlu pe care l-a purtat numai în 1369[28]. În acel an, împreună cu Ivan Aleksandăr, ţarul Tărnovei (1331-1371), Vladislav învingea la Vidin trupele otomane ale lui Murat I *Hüdavendigâr* (1362-1389). De la Vladislav, datând 25 noiembrie 1369, ne-a rămas şi primul document intern emis vreodată la Argeş (*datum in Argyas*). Cu acea ocazie, principele poruncea supuşilor săi catolici să îl primească bine pe trimisul papal[29].

După ce, la 16 iulie 1372, Vladislav emitea un alt document din Argeş[30], în 1374 domnul se afla la Vodiţa şi nu se cunoaşte data revenirii sale la Argeş. Mormântul său se

[25] *D.R.H. B.*, vol. I, doc. 3 şi doc. 5, pp. 12-14.
[26] Octavian Iliescu, *Moneda în România 491-1864*, Bucureşti: Editura Meridiane, 1970, p. 17; George Buzdugan, Octavian Luchian, Constantin C. Oprescu, *Monede şi bancnote româneşti* [*M.B.R.*], pref. Emil Condurachi, Bucureşti: Editura Sport-Turism, 1977, tip 5, p. 9, tip 17-18, p. 10, tip. 25, p. 11. Vezi şi http://romaniancoins.ancients.info/vladislav1.htm, vizualizat 12 decembrie 2013, 18: 30, ref. TRA2a0001, TRA2a0003, TRA2a0004, TRA2a0005, TRA3b0005, TRA3b0006, TRA3b0011, TRA3b0015.
[27] Octavian Iliescu, *op.cit.*, p. 14.
[28] *Istoria Românilor*, vol. IV, *De la universalitatea creştină către Europa „patriilor"*, coord. Ştefan Ştefănescu şi Camil Mureşan (redactori responsabili), Tudor Teotoi (secretar ştiinţific), Bucureşti: Editura Enciclopedică, 2001, p. 749.
[29] *D.R.H. B.*, vol. I, doc. 3, pp. 12-13; vezi şi Constantin Şerban, Nicolae Moisescu, *op. cit.*, anexa 10.
[30] *D.R.H. B.*, vol. I, doc. 5, pp. 14-17: „*datum in Argies, in nostra residencia*".

presupune că a fost descoperit în biserica Sfântul Nicolae Domnesc (mormântul numărul 10[31]) din Argeş, însă nimic nu ne sugerează locul morţii sale[32].

După Vladislav, a urmat fratele său **Radu I** (*Radulos*, *Radula*[33]) (1377-1385), fiu al doamnei Klára. Rezidând la Argeş pe întreaga perioadă a domniei, acest domnitor a fost înmormântat tot acolo, în deja consacrata biserică Sfântul Nicolae Domnesc. Mormântul său se află în imediata apropiere a coloanei nord-vestice, în partea vestică a acesteia[34].

O importantă mărturie documentară privind rezidenţa sa la Argeş ne-a lăsat şi fiul Radului, **Dan I** (1385-1386). La 3 octombrie 1385, acesta dăruia şi întărea, de la Argeş, mai multe posesiuni şi venituri pentru mănăstirea Tismana[35]. Murind la sudul Dunării, ucis în lupta împotriva lui Ivan Şişman (1371-1395), ţarul bulgar de Tărnova, se crede că şi trupul acestui domn a fost adus şi înmormântat în Biserica Sfântul Nicolae Domnesc. Au existat chiar unele încercări de identificare a mormântului[36], fără vreun rezultat notabil, însă.

A urmat la tron fratele şi asociatul lui Dan, **Mircea** (1386-1396; 1396-1418), supranumit **cel Bătrân**. Rezidând la Argeş, şi acest domnitor emitea acolo documente; mai întâi la 27 iunie 1387[37], apoi la 27 decembrie 1391[38]. În mulţimea de documente ale cancelariei lui Mircea, pentru intervalul dintre cele două documente sus-menţionate, avem atestată drept curte domnească şi Râmnicul [Vâlcea], la 4 septembrie 1389[39].

Deşi istoria ni-l prezintă pe acest domnitor ca învingător la Rovine împotriva turcilor osmanlâi (10 octombrie 1394), pierderile umane nu i-au permis să poată exploata victoria, fiind nevoit să se retragă la Argeş pentru ca oastea valahă să se poată regrupa. Pe drum, însă, a urmat o nouă ciocnire ce a însemnat înfrângerea lui Mircea şi fuga sa în Transilvania. Se pare că această a doua ciocnire valah-otomană din cadrul luptelor de la

---

[31] Virgiliu Drăghiceanu, *Jurnalul săpăturilor din Curtea domnească a Argeşului*, în „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice”, X-XVI (1917-1923), pp. 138-141; vezi, în acest sens, şi Constantin Rezachevici, *Cronologia critică a domnilor din Ţara Românească şi Moldova,* a. 1324-1881, vol. I, *secolele XIV-XVI*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2001, p. 77.

[32] vezi *ibidem*, p. 74.

[33] *M.B.R.*, tip 40 şi tip 42, p. 13; vezi şi http://romaniancoins.ancients.info/radu1.htm, vizualizat 12 decembrie 2013, ref. TRB1a0001, TRB1a0002.

[34] Virgiliu N. Drăghiceanu, *op. cit.*, în loc. cit., pp. 134-136.

[35] *D.R.H. B.*, vol. I, doc. 7, pp. 19-22: „*acestea toate s-au scris la Arghiş*”.

[36] Virgiliu N. Drăghiceanu, *op. cit.*, în loc. cit.; vezi şi Constantin Rezachevici, *op. cit*., p. 79.

[37] *D.R.H. B.*, vol. I, doc. 8, p. 22-25. Cu această ocazie, domnul întărea şi dăruia posesiuni mănăstirilor Tismana şi Vodiţa: „*acestea toate s-au scris la Arghiş*”.

[38] *Ibidem*, doc. 15, pp. 36-39; *D.R.H. D.*, vol. I, doc. 79, pp. 127-129: “*scriptum in sade nostra Argiesiensi*” (“*scris în reşedinţa noastră argeşeană*”)

[39] *D.R.H. B.*, vol. I, doc. 10, pp. 28-29.

Rovine ar fi avut loc undeva pe râul Argeş, la Merişani[40]. Fără a mai preconiza tratatul de la Braşov, din 7 martie 1395, dintre Mircea şi regele maghiar Zsigmond von Luxemburg (1387-1437), Bayezid I Yildîrîm (1389-1402) acceptă supunerea lui **Vlad I** (1396), care este astfel instalat domn la Argeş[41]. Cunoscut ca **Uzurpatorul**, acest domn pretindea că este fiu nelegitim al lui Vladislav, după unii istorici chiar al lui Dan[42]. În cele 9 luni de stăpânire a lui Vlad I la Argeş, acesta a avut şase emisiuni monetare proprii (ducaţi munteni)[43]. De asemenea, emis chiar în Argeş, de la acest domn se păstrează şi un document, datat 28 mai 1396, prin care principele muntean recunoştea suveranitatea regelui polon Wladislaw II Jagiello (1386-1434) şi a soţiei sale Jadwiga (Hedviga)[44], familie regală ce îl susţinuse în obţinerea tronului muntean.

***

Studiul documentar ne demonstrează un caracter itinerant al domniei şi cancelariei domneşti, pentru secolul al XIV-lea. Din cele 22 documente domneşti păstrate, 7 (32 %) sunt emise la Argeş şi presupunem localizarea a încă 4 (18 %), ceea ce ne-ar duce la un total al documentelor emise la Curte de numai 50 %[45]. În realizarea acestui calcul am mizat pe distincţia clară între documentul de cancelarie, emis cu martori, şi documentul emis în teren sub autoritatea cuvintelor domneşti şi a imprecaţiei (*bleastăm*).

***

După învingerea şi îndepărtarea de la domnie a lui Vlad I, **Mircea cel Bătrân** (1387-1395; 1397-1418) îşi muta reşedinţa la Târgoivişte. El constata că, o dată cu ocuparea tronului valah de către Vlad, dinastia munteană se scindase în două *facţiuni* adverse: de o parte, urmaşii lui **Dan I** (1343-1386) (Dăneşti), iar de cealaltă Mircea şi urmaşii săi (Earceşti sau *Demetriazi*). Pe parcurs, şi aceste două ramuri ale familiei s-au împărţit în mai multe subdiviziuni. Ca urmare a unor legături nelegitime ale unor Dăneşti cu femei din familia Craioveşti, urmaşii lor au constituit subdiviziunea dinastică a Dăneştilor Craioveşti. Nici Demetriazii nu au fost ocoliţi de conflicte dinastice, în secolul al XV-lea, ei scindându-se în Demetriazi Drăculeşti şi Demetriazi Mihneşti. Argeşul

---

[40] Flaminiu Mârtzu, *Vlad Uzurpatorul, domn la Curtea de Argeş*, în „Studii şi comunicări", vol. III, Curtea de Argeş, 1990, p. 48.
[41] *Ibidem*.
[42] vezi Constantin Rezachevici, *op. cit.*, pp. 82-84.
[43] Flaminiu Mârtzu, *op. cit.*, în loc. cit., p. 49.
[44] apud Constantin Rezachevici, *op. cit.*, p. 82.
[45] *D.R.H. B.*, vol I, pp. 3-56, doc. 1-23.

devenise oraş Dănesc, aşa cum pare să fi rămas pe toată perioada secolelor XV-XVI, în ciuda politicii unor domni Demetriazi precum **Vlad Dracul**, **Vlad Ţepeş**, **Petru Cercel**, etc. Domnia era influenţată de acest aspect şi, pe parcursul secolelor XV-XVI, importanţa oraşului a variat pe intervale de timp, condiţionată fiind de apartenenţa domnului în scaun la vreuna din facţiunile dinastice. Argeşul nu şi-a pierdut, însă, calitatea sa de Curte.

Numeroşi domni ai vremii, în mare parte Dăneşti, dar nu numai, au ales Argeşul ca reşedinţă temporară, supraveghindu-şi ctitoriile de aici sau, pur şi simplu, căutând sprijin politic în rândul boierimii locale. În gesturi de autoritate, dopă preluarea tronului, Vlad Dracul şi fiul său Vlad Ţepeş alegeau Argeşul, în încercarea de a supune partizanii Dăneştilor. Reformator cultural, tatăl ridica o biserică metropolitană şi un palat domnesc. Vizând mai mult aspecte sociale, Ţepeş tăia boieri potrivnici, dar şi executa prin spânzurare o mare parte a *siracilor* din oraşe[46]. El înţelegea că rolul social al oraşenilor se poate transforma, oricând, într-unul politic. În speranţa de atragere a boierimii locale, anumiţi domni au vizitat, numai, Argeşul, dăruind sau întărind variate moşii. Ce-i drept, s-a încercat şi *colonizarea* unui regiuni Dăneşti cu boieri partizani ai Mirceştilor; domnii secolelor XV-XVI se deplasau la Argeş şi pentru a dărui sate argeşene boierilor din Sfat[47]. Ajungând, la rându-le, pe tronul Valahiei, Dăneştii Craioveşti nu puteau uita abuzurile Drăculeştilor asupra propriilor partizani. Ei se întorc la Argeş pentru a sparge vechea ctitorie metropolitană, clădind pe locul ei una dintre cele mai impozante edificii ale vremii (mănăstirea Argeş) şi afişând atributul de *Învingători ai Dragonilor* (*Victores Draconistrarum*) chiar pe *piatra armorială* a turnului de incintă[48].

***

[46] Izvoarele interne amintesc tăierea, din toată ţara, a unui număr de circa 500 boieri. După rezolvarea situaţiei de criză politică, Ţepeş se ridica împotriva *siracilor* din oraşe, considerându-i neproductivi. Vezi, in acest sens, Petru Demetru Popescu, *Vieţile voievozilor, domnilor şi regilor poporului român*, Bucureşti: Editura Vitruviu, 2008, p. 108. Tăierile de boieri şi spânzurările de *siraci* nu pot să fi ocolit Argeşul, unde s-a menţinut până în prezent toponimul *Măgura Spânzuraţilor* (astăzi cartierul Ghiocei).

[47] Aşa cum ne lămureşte studiul documentar, nu domnul căuta boierii pentru a-i *milui*, cât vizitele princiare deveneau ocazii perfecte pentru judecăţi, întăriri şi danii domneşti.

[48] Vezi Pavel Chihaia, *op. cit.*, pp. 235-237. Este cazul celebrei reprezentări în care un *ţap cu corn* (inorog sau rinocer) conturnează şi ucide un dragon.

După mutarea administraţiei la Târgovişte, **Mircea** a revenit periodic la Argeş şi a emis documente: 20 iulie 1400[49] şi 10 iunie 1415. În aceste două cazuri, domnul recompensa din Argeş anumiţi „*boiernaşi*" (foşti boieri în Sfatul Domnesc). Cel de al doilea dintre aceste documente emise la Argeş a ramas celebru prin faptul ca atesta deplina titulatură a domnitorului: „*Io Mircea mare voievod şi domn din mila şi cu darul* [lui Dumnezeu], *stăpânind şi domnind peste toată ţara Ungrovlahiei şi părţile de peste munţi, încă şi către Părţile Tătăreşti şi pe amândouă părţile peste toată Padunavia, încă şi până la Marea cea Mare şi stăpânitor al cetăţii Dârstorului*" [50]. Şi fiul său, **Mihail** (numit şi *Michael*[51]) (1418-1420) se deplasa la Argeş, în intervalul februarie-august 1418 întărind moşii unor boieri ai săi[52]. La 29 mai, acest domn realiza, din Argeş, şi un act de politică externă, înnoind orăşenilor din Cisnădie (*Heltha*) dreptul de a paşte oile în Ţara Românească[53]. Se pare că, născut fiind la Argeş, Mihail a rezidat permanent aici până în 1395. Începând din 1391[54], el devenise chiar domn asociat tatălui său.

Deplasarea la Argeş pentru a emite danii şi întăriri este şi cazul lui **Dan II** (1422-1426; 1427-1431). Mai întâi acesta se afla în trecere (10 septembrie 1428), întărind unor localnici „*Valea Su... Călugărul*"[55], probabil Valea Sasului, moşie situată la sud de oraş. Apoi, acest Dan a rezidat temporar la Argeş între 25 mai 1429 şi 16 septembrie 1430[56]. Nu doar că avem de-a face cu trei documente consecutive cronologic, localizate precis în Argeş, însă al doilea dintre acestea este datat 1 decembrie si îmi este greu să cred că domnul s-ar fi deplasat, în plină iarnă, numai pentru a întări sate unor boieri ai săi. Tot de la Argeş se adresa domnul şi pârgarilor din Braşov împotriva comportamentului pârcălabilor

---

[49] *D.R.H. B.*, vol. I, doc. 23, pp. 55-56; *D.R.H. D.*, doc. 106, pp. 174-175. Cu această ocazie, domnul dăruia unor particulari, Micul şi Stoia (foşti boieri în Sfatul de la Argeş: „*boierii domniei mele*"), „*pentru credincioasă slujbă*", jumătate din satul Mândra, în Ţara Făgăraşului: „*datum in arce nostra Arges*". Interesant, vedem cum titlurile medievale nu au valoare temporală, foştii boieri fiind numiţi încă „*ai domniei mele*".

[50] *D.R.H. B.*, vol. I, doc. 38, pp. 80-82. Din nou este vorba de întărirea unor posesiuni către mai mulţi foşti boieri din Argeş, constituiţi ca particulari: „*scris la Arghiş*"; vezi şi Constantin Şerban; Nicolae Moisescu, *op. cit.*, p. 12 şi anexa 16.

[51] *D.R.H. D.*, vol. I, doc. 124, p. 202.

[52] *D.R.H. B.*, vol. I, doc. 41, p. 86: „*scris în Argeş*".

[53] *D.R.H. D.*, vol. I, doc. 124, pp. 202-203.

[54] *D.R.H. B.*, vol. I, doc. 12, p. 32; vezi şi Constantin Rezachevici, *op. cit.*, p. 80; Emil Vîrtosu, *Titulatura domnilor şi asocierea la domnie în Ţara Românească şi Moldova până în secolul al XVI-lea*, Bucureşti: Editura Academiei, 1960, pp. 143-144; 281-292.

[55] *D.R.H. B.*, vol. I, doc. 60, pp. 115-117: „*s-a scris la Arghiş*".

[56] *Ibidem*, doc. 65, 66, 68, pp. 125-130.

de *Turcşori*/ Turchaw faţă de supuşii săi munteni[57]. Calitatea de reşedinţă domnească concomitentă Târgoviştei îi este atribuită Argeşului şi de către călătorul bavarez Johann Schiltberger, acesta precizând: „*Înainte de 1428,* […] *am fost şi în Ţara Românească, în cele două capitale ale ei care sunt numite Agrich şi Türkoich*”[58]. În plus, dintre cei doi Dan care au ocupat vremelnic tronul valah, rezidenţa lui Dan II la Argeş pare a fi, in opinia noastră, cea mai în măsură să elucideze misterul toponimului argeşean Valea Danului[59].

La 2 august 1439, inspectând, probabil, ctitoria sa argeşeană[60], **Vlad II Dracul** (scris şi *Wlad*[61]) (1436-1442; 1443-1447) întărea mănăstirilor Tismana şi Vodiţa daniile şi cumpărăturile lor anterioare[62]. În seria domnilor ce întăresc, de la Argeş, posesiuni către anumite mănăstiri, se încadrează şi **Basarab II** (1442-1444), prin atenţia sa fată de mănăstirea Cozia (9 ianuarie 1443). Este unicul document păstrat, emis de către acest domn[63].

Şi **Vlad III Ţepeş** (1448, 1456-1462, 1476) a vizitat, în mai multe rânduri, Argeşul. Extinzând cetatea Poienari (1457), domnul avea nevoie de sprijinul argeşenilor pentru aprovizionarea şantierului cu hrană şi materiale de construcţii, dar şi de asigurarea de către aceştia a tuturor transporturilor către şi dinspre cetate. Potrivit cronicilor şi legendelor, realizată cu boieri şi târgoveţi din Târgovişte, construcţia a durat maximum o săptămână: din ziua de Paşti [17 aprilie][64] “*până în duminica Tomii*”[65]. Celebra figură de

---

[57] *D.R.H. D.*, vol. I, doc. 166, pp. 263-264.

[58] Johann Schiltberger, *[Ţara Românească, Moldova şi Transilvania]*, în *Călători străini despre Ţările Române*, vol. I, îngrijit de Maria Holban, Bucureşti: Editura Ştiinţifică, 1968, pp. 29-30 şi notele 2-3; vezi şi Laurenţiu Rădvan, *op. cit.*, p. 344.

[59] Stând, totuşi, departe de presupuneri, arhitectul Grigore Ionescu este primul care observă specificitatea gramaticală a acestui toponim, cea a genitivului cu articol postpus (Grigore Ionescu, *Curtea de Argeş. Istoria oraşului prin monumentele lui*, Bucureşti: Fundaţia pentru literatură şi artă „Regele Carol II”, 1940, p. 161). Atunci când toponimele vădesc aceasta formă este vorba nu de un oarecare nume propriu sau comun, ci unul anume, demn de reţinut în memoria colectivă. Nu poate fi vorba de un Dan oarecare ci de un anume Dan, un Dănesc, el şi nu altul; vezi şi Petru Demetru Popescu, *Vieţile*, p. 102).

[60] Este vorba despre ridicarea unei biserici metropolitane şi a unui nou palat domnesc pe actualul amplasament al mănăstirii Argeş (Pavel Chihaia, *op. cit.*, pp. 60-65); vezi şi Radu Ştefan Ciobanu [Vergatti], *Curtea de Argeş în concepţia politică a lui Vlad Dracul*, în “Studii şi comunicări”, vol. II, Curtea de Argeş, 1987, pp. 40-45. Sfinţirea bisericii metropolitane a avut loc în data de 15 august 1439 (Alexandru Mulţescu, Maria Mulţescu, *Curtea de Argeş – Evoluţia ansamblului*, în “Argesis. Studii şi comunicări”, seria Istorie, XIX; Piteşti: Editura Ordessos, 2010, p. 199).

[61] *D.R.H. D.*, vol. I, doc. 179, pp. 280-281; doc. 275, pp. 383-384.

[62] *D.R.H. B.*, vol. I, doc. 89, pp. 154-156.

[63] *Ibidem*, doc. 96, pp. 167-168; vezi şi Pavel Chihaia, *op. cit.*, p. 61.

[64] *Letopiseţul Cantacuzinesc*), Bucureşti - Chişinău: Litera Internaţional, 1998, p. 106.

[65] vezi Maria Ciobanu, Radu Ştefan Ciobanu [Vergatti], Nicolae Moisescu, *Cetatea Poienari*, Bucureşti: Editura Sport-Turism, 1984, p. 70 *sqq.*, vezi şi Radu Ştefan Ciobanu [Vergatti], *Vlad Ţepeş şi Argeşul*, în “Studii şi comunicări”, vol. II, Curtea de Argeş, 1987, pp. 46-49; Radu Ştefan Vergatti, *De la rezidenţele*

stil ne-ar putea induce faptul că cetatea a fost realizată nu în doar o săptămână, ci în fix un an: până în duminica Tomii a anului următor. Construcţia a fost realizată datorită aportului orăşenilor. Altă ocazie în care domnul a trecut prin Argeş, a fost campania sultanală din 1462 a lui Mehmet II Fatih (1444-1446; 1451-1481). Asediat în cetatea Poienari, domnul reuşeşte să fugă, ajungând în satul *Eniş* (Poiana), astăzi Arefu. Legenda aminteşte cum fierarii enişani/ arefeni l-au ajutat pe domn, întorcând potcoavele cailor şi derutând, astfel, oastea otomană[66].

În 1459 Vlad Ţepeş muta reşedinţa domnească de la Târgovişte la Bucureşti[67]. Cu toate acestea, importanţa Argeşului şi a Curţii sale domneşti nu a fost neglijată. Diverşi principi ai secolelor XV-XVI s-au deplasat, fie din plăcere, fie din responsabilitate, la Argeş. Aici, ei au emis documente, au ctitorit sau au rămas doar pentru a-şi odihni trupurile şi mintea.

La 3 iunie 1478, un alt exponent al ramurii Dăneşti, **Basarab cel Tânăr Ţepeluş** (1477-1482) vizita Argeşul şi emitea un document[68].

Într-un document emis la 24 aprilie 1510, **Vlad cel Tânăr** (1510-1512), numeşte pentru prima dată oraşul cu denumirea de Curte (*Dvor Arghiş*)[69], deosebindu-l de curtea domnească de la Târgovişte. Vizitând, la această dată oraşul şi curtea, domnul întărea o delniţă de zeste la Stăneşti. Apare problema dacă, de la mutarea Scaunului domnesc din Argeş (1397) şi până la această dată, documentele anterioare erau emise de domni in vechea curte, în oraş sau în catedra metropolitană. Faptul că majoritatea documentelor precizează „*s-a scris în Argeş*", niciunul amintind Mitropolia, mă face să cred că domnii emiteau documente din *giudecia* oraşului. Ce-i drept, atunci cand şederea lor la Argeş se prelungea, aceştia rezidau in vechea Curte.

În timpul lui **Neagoe Basarab** (1512-1521), Argeşul devenise reşedinţă concomitentă alături de Târgovişte, acesta zidind aici un nou complex de Curte domnească. Temporar, Neagoe prefera să locuiască la Argeş împreună cu întreaga familie. Acest fapt este atestat de însuşi domnul, când, la 17 august 1512, într-o scrisoare către sibieni, el

---

domneşti la capitala Ţării Româneşti , p. 46.

[66] vezi *Ibidem*, p. 49; Paul Ioan Cruceană, *O inedită ipoteză asupra toponimului „Arefu"*, în „Studii şi comunicări", vol. V, Curtea de Argeş, 2013, p. 84.

[67] *D.R.H. B.*, vol. I, doc. 118 *sqq*., p. 203 *sqq.*

[68] *Ibidem*, doc. 160, pp. 262-265: „*am scris la Arghiş*".

[69] *D.R.H. B.*, vol. II, doc. 68. pp. 142-144 („*am scris la Curtea de Arghiş*"); vezi şi Laurenţiu Rădvan, *op. cit.*, p. 341.

numea oraşul „*sades nostra argensi”*[70]. Tot el a ctitorit aici Mănăstirea Argeş, revenind cu regularitate în oraş pe toată durata domniei. Deşi inconjurată de oraş, astăzi, trebuie să precizăm că la acea dată mănăstirea era situată înafara limitelor urbane. Verificând zilnic şantierul, domnul îşi permitea anumite critici la adresa meşterilor saşi, comparându-le execuţia cu cea a ţiganilor liberi (*ad modum Ciganorum*)[71].

Pentru a marca evenimentul, la sfinţirea Mănăstirii Argeş (1517) au participat personalităţi ale vremii: clerici de seamă ca Gavriil Protul, conducătorul republicii monahale a Athosului, patru înalţi ierarhi ai Bisericii Ortodoxe, mitropolitul Ungrovlahiei Macarie II (1512-1521) şi însuşi patriarhul ecumenic Theoleptos (1513-1522). De asemenea, la Argeş a fost adunată o uriaşă masă de populaţie[72]. *Târnosirii* i-a urmat şi reunirea înaltelor feţe bisericeşti într-un sinod prezidat de către domn, cu toate că între participanţi se afla chiar patriarhul ecumenic[73]. Este ocazia cu care, la 23 august 1517, Neagoe dăruia mănăstirii athonite Hilandar, un *obroc* anual de 7 000 asprii. Documentul este localizat „*în minunata aşezare* [*divinem mestea*] *unde este sfânta mănăstire numită Curtea de Arghiş*”[74].

Interesant este că unele interpretări istoriografice îi atribuie lui Neagoe o eventuală reconstrucţie a bisericii Sfântul Nicolae Domnesc, păstrând doar planul şi mormintele[75]. Lui Neagoe chiar moartea i-a survenit în urma afecţiunilor provocate de apa unei fântâni din Argeş (tifos sau cancer provocat de radioactivitate), îngrijit fiind de medici precum Joachim Mateević şi Paracelsus (Philippus von Hohenheim)[76]. Se pare că cea mai

[70] *D.I.R.*, veacul XVI, *B.* vol. I, *(1501-1525)*, redactor responsabil: Ion Ionaşcu, Bucureşti: Editura Academiei, 1951, doc. 129, p. 130; vezi şi Pavel Chihaia*, op. cit*., p. 102.
[71] *Documente privitóre la istoria românilor culese de Eudoxiu de Hurmuzaki* (in continoare se va cita doar *Hurmuzaki*), XV, I, *Acte şi scrisori*, Bucureşti, 1911, doc. CCCCXXXIII, pp. 237-238; vezi şi *Istoria Romanilor*, vol. IV, p. 415.
[72] Gavriil Protul, *Viaţa şi traiul sfinţiei sale, părintelui nostrum Nifon patriarhul Ţarigradului*, în G. Mihăilă; Dan Zamfirescu, *Literatura română veche,* vol. I, *(1402-1647)*, Bucureşti, 1969, pp. 95-97; Nicolae Iorga, *Scrisori de boieri, scrisori de domni*, Vălenii de Munte: Aşezământul tipografic „Datina românească”, 1931, p. 181; vezi, în acest sens, şi *Istoria Românilor*, vol. IV, p. 416; Manole Neagoe, *Curtea de Argeş*, Bucureşti: Editura Tineretului, 1968, p. 122.
[73] Scopul acestui sinod era reprezentat de necesitatea înregistrării ca sfânt a fostului mitropolit/ patriarh Nifon, ale cărui oseminte tocmai fuseră cumpărate de către domnitor. Vezi, în acest sens, Radu Ştefan Ciobanu [Vergatti], *Puncte de vedere asupra ponderii Curţii de Argeş în vremea domniei lui Neagoe Basarab*, în „Studii şi comunicări”, vol. III, Curtea de Argeş, 1990, pp. 64-65.
[74] *D.R.H. B.*, vol. II, doc. 160, pp. 304-306.
[75] Robert Röesler, *Romanishe Studien*. Leipzig: Verlag fon Duncker & Humblot, 1871, pp. 261-313. Cf. Nicolae Constantinescu, *Curtea de Argeş 1200*-1400, p. 16 şi p. 149.
[76] Relatările vremii consideră această boală ca fiind *languor* (linguare, tifos) (vezi Nicolae Vătămanu, *Voievozi şi medici de Curte*, p. 68-70). O nouă teorie asupra afecţiunii lui Neagoe este formulată în 1976 de

importană operă culturală a lui Neagoe, *Învăţăturile către fiul său Teodosie*, a fost realizată de către domn tot în decursul lungilor sale şederi la Argeş.

Mai ales documentele interne ale Ţării Româneşti, emise în oraş sau la Curte (*Dvor*), atestă rezidenţe temporare ale domnului la Argeş: 14 iulie 1514[77], 3 august 1514[78], 25 iunie 1515[79], 9 iunie 1517[80], 1 septembrie 1517[81], 30 0ctombrie 1517[82], 16 august 1518[83]. Prin aceste documente, domnul întărea posesiuni disparate teritorial catre diverşi supuşi valahi sau mănăstiri. Înţelegem că Neagoe nu revenea la Argeş pentru a judeca o pricină locală, ci îşi administra, efectiv, ţara, la fel ca de la Târgovişte sau Bucureşti. După sfinţirea mănăstirii, Neagoe îşi permitea să emită documente chiar din incinta acesteia: 29[84] şi 30 octombrie 1517[85].

Legătură strânsă cu Argeşul are şi continuatorul lui Neagoe, **Radu de la Afumaţi** (*Radu cel Tânăr*) (1522-1529, cu întreruperi) în timpul căruia este finalizată pictura interioară a mănăstirii. Încă din 28 februarie 1522, domnitorul întărea mănăstirii Argeş două mori la Piteşti, cu un document nelocalizat[86]. La 16 august 1528, Radu de la Afumaţi întărea mănăstirii Tismana satul Voronic, emiţâmd un document chiar „*în sfânta mănăstire Arghiş*”[87]. Lespedea mormântolui său, aflat chiar în biserica mănăstirii, enumeră cele

---

medicul Valerian Marinescu, el descoperind urme de radioactivitate în apa fântânii ce alimenta cândva Curtea domnească şi procedând la închiderea acesteia (vezi Valerian Marinescu, *op. cit.*, în loc. cit., pp. 160-161).

[77] *D.R.H. B.*, vol. II, doc. 124, pp. 250-251. Domnul întăreşte satul Groşet (pe valea Cerniţei), locuitorilor, cumparătorilor şi moştenilor de drept: „*Scrisu-s-au în Curtia de Argeş*”.

[78] *Ibidem*, doc. 127, pp. 253-255. Domnul întăreşte unor particulari satele Cotoruia şi Cernaia, în urma unor cumpărări: “*S-a scris în Arghişi*”.

[79] *Ibidem*, doc. 138, pp. 274-276. Domnul întăreşte ocine unor particulari: “*am scris în minunata Curte de Arghiş*”.

[80] *Ibidem*, doc. 152, pp. 293-294. Domnul întăreşte unor particulari ocine la Stoeneşti, Dăngeşti şi Berislăveşti: “*S-a scris la Curtea de Arghiş*”,

[81] *Ibidem*, doc. 161, pp. 306-307. Domnul întăreşte logofătului Stanciu o jumătatate de moară şi un vad de moară pe Olt, pe care acesta, la rându-i, le dăruieşte mănăstirii Cornet: “*S-a scris în Arghiş*”.

[82] *Ibidem*, doc. 163, pp. 310-319. Domnul dăruieşte mănăstirii Govora sate, părţi de sate, vii, mori, ţigani, vamă, vin şi scutiri de dări şi slujbe: “*am scris în Scaunul vechilor domni, în Curtea de Arghiş*”.

[83] *Ibidem*, doc. 174, p. 335. Domnul întăreşte mănăstirii Nucet un ţigan, în urma unei judecăţi: ”*S-au scris la Curtea de Argeş*”.

[84] *Ibidem*, doc. 162, pp. 307-310. Domnul întăreşte logofătului Stanciu ocini, vii, grădini, livezi, vad de moară, pe care acesta le dăruieşte, la rându-i, mănăstirii Cornet: “*am scris în sfânta mănăstire de lângă Arghiş*”.

[85] *Ibidem*, doc. 164, pp. 319-321. Domnul întăreşte mănăstirii Govora un ţigan: “*am scris în sfânta mănăstire care este lângă oraşul Argghiş*”.

[86] *Ibidem*, doc. 213, pp. 357-358.

[87] *D.R.H. B.*, vol. III, doc. 59, pp. 101-102.

douăzeci de bătălii purtate de către domn, printre care şi una desfăşurată lânga cetatea Poienari: „*14 <supt> cetatea <Poienari>, cu horani*”[88].

Se pare că **Moise** (*Moisi*) (1529-1530) vizita Argeşul când, la 4 iulie 1529 judeca un proces al fraţilor Drăgoteşti cu Mănăstirea Argeş. Constatând că Drăgoteştii au cumpărat de la Şerbu „*moara din mijloc şi vadul care este din jos de moară*”, domnul obligă călugării la plata unei despăgubiri de 270 aspri. Mănăstirii nu îi revine decât moara „*de din sus*” de oraş[89]. Documentul nu este localizat, dar este constituit ca o poruncă directă, fără martori, realizat fiind faţa locului. Este acelaşi caz cu cel al unei alte *porunci* a lui Moise, pentru mănăstirea Tismana[90].

Ageşul a fost vizitat şi de către **Vlad Vintilă de la Slatina** (1532-1535). La 15 noiembrie 1533, acest domn întărea mănăstirii Govora o ocină în Bircieşti şi jumătate din balta Mamina, emiţând două documente „*în Curtea de Arghiş*” (*Dvor Arghiş*)[91]. Trei zile mai târziu, doi mari dregători („*jupan Şerban vornic şi jupan Barbul postelnic*”) şi doi pârcălabi, viitori mari dregători („*Diicul şi Vlaicul pârcălabi*”) dăruiau mănăstirii Argeş trei mori la Geamăna, din jos de Piteşti, din „*minunata Curte de Argiş*”[92]. Tot Vlad Vintilă, revenid în Argeş, emitea la 10 mai 1534 un document nu la Curte, ci chiar în oraş[93].

În 1534, ajungea pe tronul Ţării Româneşti un fost egumen al Mănăstirii Argeş **Radu Paisie** (1534, 1535-1545), cunoscut şi ca *Petru de la Argeş*. Vizitând oraşul, în calitatea sa de domn, acesta întărea mănăstirii Argeş satul Futeşti. Documentul, datat 20 februarie 1542, este localizat „*la Curtea de Arghiş* [*Dvor Arghiş*]”[94]. Şi documente nelocalizate îl asociază pe Radu Paisie cu Argeşul. La 10 decembrie 1535, domnul întărea

---

[88] Traducere din limba greacă. Ghenadie Ienăceanu, *ms.*, apud Petru Demetru Popescu, *op. cit.*, p. 155; Grigore Tocilescu, *Biserica episcopală a Mănăstirii Curtea de Argeş*, Bucureşti: Stabilimentul graphic Socec şi Teclu, 1886, p. 46; vezi şi Nicolae Iorga, *Inscripţii din bisericile României*, vol. I, Bucureşti: Socec, 1905, pp. 148-149. S-a convenit că acei *horani* au fost fie ţărani, fie localnici, boieri de ţară, care s-au răsculat din diverse motive (vezi Petru Demetru Popescu, *Vieţile...*, *p.* 129 şi nota 19).

[89] *D.R.H. B.*, vol. III, doc. 83, pp. 135-136.

[90] *Ibidem*, doc. 84, pp. 136- 137.

[91] *Ibidem*, doc. 171 şi 172, pp. 278-280.

[92] *Ibidem*, doc. 173, pp. 281-283. Cei doi mari dregători sunt Şerban din Izvorani şi Barbu Detcovici, membri în Sfatul lui Vlad Vintilă. Cei doi pârcălabi ajung ulterior şi în Sfatul Domnesc: Diicu din Izvorani (incepând cu 17 martie 1534) şi Vlaicu din Izvorani (incepând cu 4 ianuarie 1534). Posesiunea lor comună rezultă, in primul rând, din faptul că cei trei boieri Izvorani erau fraţi (vezi Nicolae Stoicescu, *Dicţionar al marilor dregători din Ţara Românească şi Moldova (sec. XIV-XVII)*, Bucureşti: Editura Enciclopedică Română, 1971, pp. 51, 95, 104 şi 160.

[93] *D.R.H. B.*, vol. III, doc. 179, pp. 294-295. Domnul întăreşte unor orăşeni părţi de ocină în Posmag, în urma unor cumpărări: „*scris în Arghiş*”.

[94] *D.R.H. B.*, vol. IV, doc. 118 şi doc 119, pp. 149-152.

mănăstirii ocină în Tătari, apoi, la 4 iulie, între 1541-1544, domnul îi dăruia moşii în Corbi şi Domneşti[95], iar la 1 februarie 1543 concesiona aceleiaşi mănăstriri jumătate din vama de la Vidin, cât a fost domnească[96].

Atenţia deosebită faţă de mănăstirea Argeş mă face să cred că **Petru cel Tânăr** (1559- 1568) nu doar a vizitat Argeşul ci a şi rezidat temporar aici. Mai întâi, la 6 ianuarie 1552, domnul întărea mănăstirii „*de ocină şi ohabă în veci*” moşia Ştefăneşti, cumpărată de la fii lui Pătru Grăunţă[97]. Apoi, la 13 septembrie 1558, el dăruia mănăstirii satul Flămânzeşti[98], fiind nevoit a-l întări şi hotărnici la 6 iulie 1560[99]. La 19 aprilie 1560, în urma unei judecăţi, întărea satul Domneşti[100], apoi trei mori la Geamăna (14 mai 1560)[101], apoi satul Topana şi seliştea Drumenie (17 oct 1560)[102]. Aceste şase documente sunt toate nelocalizate, dar ţin să precizez că mănăstirii îi erau dăruite, întărite sau concesionate proprietăţi şi prin documente emise în Curtea de la Bucureşti.

Se pare că şi **Alexandru II Mircea** (1568-1577, cu întrerupere) se afla în localitate cu diferite ocazii. Mai întâi, la 9 ianuarie 1569, cu un document nelocalizat, el dăruia mănăstirii Argeş balta Săltava (în jud. Ialomiţa) cu toate iezerele[103]. Apoi, la 13 august 1570, domnul menţiona o judecată şi îmtărea aceleiaşi mănăstiri o parte din Ştefăneşti[104]. Şi la 26 august 1575-1576, Alexandru Mircea întărea mănăstirii Argeş şi egumenului său Dorotei, vechea ocină de dinjos de Piteşti. Cu aceeaşi ocazie, domnul poruncea unui anume Golea să îşi ridice neîntârziat lemnele de pe moşia mănăstirească[105]. Documentele sunt nelocalizate.

Refăcând mănăstirea Tutana (1581)[106], aflată la 15 km de oraş, **Mihnea II Turcitul** (1577-1583, 1585-1591) a vizitat, la rându-i, Argeşul. Domnul însuşi amintea de această vizită într-un document din 7 iulie 1586: „*când am fost călător domnia mea de la*

---

[95] *Ibidem*, doc. 111, p. 141.
[96] *Ibidem*, doc. 135, pp. 167-168.
[97] *Ibidem*, vol. V, doc. 14, pp. 17-19.
[98] *Ibidem*, doc. 131, pp. 145-146.
[99] *Ibidem*, doc. 191, pp. 207-208.
[100] *Ibidem*, doc. 174, pp. 187-188.
[101] *Ibidem*, doc. 181, pp. 195-196.
[102] *Ibidem*, doc. 210, pp. 227-228.
[103] *D.R.H. B.*, vol. VI, doc. 126, pp. 157-158.
[104] *Ibidem*, doc. 220, pp. 273-274.
[105] *D.R.H. B.*, vol. VII, doc. 244, pp. 336-337.
[106] *Letopiseţul Cantacuzinesc*, in loc. cit. p. 143.

sfânta mănăstire de la Totana la Argeş”[107]. Ispravnic la reconstrucţia Tutanei a fost numit chiar marele ban Mihai, viitorul principe Mihai Viteazul. Este posibil ca acesta să fi vizitat Argeşul încă din acea perioadă.

Nelocalizat, Mihnea emitea şi un document ce viza direct localnici argeşeni, deci posibil emis la Argeş. La 18 iulie 1587, sau 1588, el dădea de ştire banilor şi celorlalţi dregători ai judeţului să lase în pace pe Lazăr din Bârseşti şi pe preotul Ivan din Harefu (astăzi Arefu), pentru că pricina dintre ei a fost închisă chiar la Curtea de la Târgovişte[108].

Un motiv pentru a crede că şi **Petru II Cercel** (1583-1585) a vizitat Argeşul l-au reprezentat cercetările arheologice de la Cerbureni (sat din apropierea oraşului)[109]. Acolo, în inventarul unui cuptor ceramic de secol XVI, Barbu Slătineanu a descoperit două cahle ce îl înfăţişează pe domn şi pe Griselda Báthory, în privinţa cărora exista un proiect matrimonial. Aceste două portrete basorelief erau menite să decoreze registrul superior al uneia dintre sobele apartamentului domnesc de la Târgovişte[110]. O a treia cahlă îl înfăţişa pe domn în postura unui cavaler îndrăgostit. Viziunea *fin amour* a reprezentării ni-l redă pe acesta călare, având ca simbol heraldic un scut acoperit de o floare al cărei ghiveci are formă de inimă. Îndrăgostitul domn călăreşte spre stânga simbolică, reperul fiind *soarele*[111] (iubita, dar şi *Soarele Dreptăţii*). Nu putem şti dacă domnul a contractat personal aceste cahle olarilor cerbureni, însă realizarea lor coincide temporal cu ridicarea la Argeş a uneia dintre ctitoriile sale – biserica Botuşari (1584).

Mihai Viteazul (1593-1601), marchează istoria oraşului atât prin atenţia sa faţă de mănăstirea Argeş cât şi în perspectiva primei confruntări militare despre care avem surse

---

[107] *D.I.R. B.*, *veacul XVI*, vol. V, , doc. 260, pp. 247-249.

[108] *Ibidem*, doc 331, pp. 317-318.

[109] Barbu Slătineanu, *Plăci de ceramică românească din sec. al XVII-lea*, în „Revista Istorică Română”, vol. XVIII, Bucureşti: Cartea Românească, 1938, pp. 57-67. După cum observăm din titlu, arheologul considera piesele ca aparţinând secolului al XVII-lea.

[110] Maria Venera Rădulescu, *Portretul voievodului Petru Cercel (1583-1585) şi portretul unei prinţese. Cahle medievale descoperite la Cerbureni, jud. Argeş*, în „Muzeul Naţional”, vol. XXIV, Bucureşti: Editura Cetatea de Scaun, 2012, pp. 53-72; vezi şi Adrian Stănilă, *Femeile din viaţa lui Petru Cercel*, în „Revista Hiperboreea”, nr 3/2013, ISSN 2284 – 5666, ISSN – L 2284 – 5666, http://revistahiperboreea.ro/wp-content/uploads/2013/02/nr2-2013.pdf, pp. 4-13. Înregistrate cu numerele 11265 şi 11267, piesele se află în colecţia Muzeului Municipal Curtea de Argeş, expuse în Sala II, vitrina 11. Piesa care îl prezintă pe domn are dimensiunile de 235 x 225 mm, o înălţime totală de 53 mm şi greutatea de 1296 g. Cea care o prezintă pe Griselda are tot 235 x 225 cm, dar o înălţime totală de 60 mm şi greutatea de 1373 g. Cahlele nu se prezintă integre şi au fost restaurate cu adaos de material.

[111] vezi Constantin Şerban; Nicolae Moisescu, *op. cit.*, anexa 24. Inventariat sub numărul 2244, piesa se găseşte în aceeaşi vitrină cu celelalte două. Dimensiunile sale sunt: 202 x 275 mm, cu o înălțime totală de 57 mm şi greutatea de 1367 g.

clare că s-a desfăşurat aici. Din nefericire, însă, evenimentul i-a afectat istoria domniei şi destinul personal.

La datele de 9 ianuarie[112], 8 martie şi 3 aprilie, cândva între anii 1594-1599, domnul întărea mănăstirii Argeş vama oraşului şi dreptul de a judeca diversele cauze ale orăşenilor, poruncind, chiar, „*banilor din judeţul Argeş* […] *numai să judecaţi ţara, iar oraşul să-l lăsaţi în pace*”[113]. Acordul era unul viager, însă. Apoi, la un 24 octombrie, în plină criză de foamete, el ajută un anume Nedelco din Argeş să îşi recupereze banii pe moşia Jăgălia (probabil cea din Romanaţi)[114]. Toate cele trei documente sunt nelocalizate şi ar fi putut fi emise din Argeş sau din catedra monastică.

La 14 aprilie 1597, „*scris în Argeş*”, Mihai întărea negustorului argeşean Necula dreptul de proprietate asupra unor posesiuni situate în oraş şi în satele apropiate *Cerboreni* [astăzi Cerbureni] şi Brăteşti, pe care acesta le cumpărase cu 12 110 aspri. De asemenea, lui Necula îi era concesionat dreptul de a construi şi stăpâni un pod peste râul Argeş[115].

Tot în zona Argeş, la Ruda, s-a refugiat Mihai Viteazul, după ce în toamna lui 1600 a suportat, in regiunile Buzău şi Prahova, o serie de înfrângeri în faţa polonezilor lui Jan Zamoyski (cancelar al Regatului Polon), care impuneau ca domn la Târgovişte pe Simeon Movilă. Aici Mihai a strâns 9 000 de ostaşi din care 7 000, conduşi de Udrea Băleanu, au participat în 25 noiembrie la lupta de la Argeş. Confruntarea s-a desfăşurat împotriva lui Jan Potocki (castelanul Cameniţei), şi a lui Mehmed Ghiuzeldi (paşă al Silistrei), deoarece boala l-a împiedicat pe Zamoyski să continue campania. În lupta de la Argeş, devenită o înfrângere, Mihai a pierdut 1 500 de ostaşi[116]. Mănăstirea Argeş a fost afectată de aşa natură, încât următorul domn, Radu Şerban (1601; 1602-1610; 1611) susţine că a refăcut-o din temelii[117]. Este, probabil, vorba doar de incintă şi clădirile adiacente.

Prin efectul cauzator al tunurilor lui Potocki, domnii munteni au înţeles ca şi Alexandru Odobescu, trei secole mai târziu, dezavantajul defensiv al Argeşului în faţa

[112] *D.I.R. B.*, *veacul XVI*, vol. VI, doc. 109, pp. 97-98.
[113] *D.R.H. B.*, vol. XI, doc. 34, pp. 48-49 şi doc. 41, p. 56; *D.I.R. B.*, *veacul XVI*, vol. VI, p. 107, doc. 119 şi p. 111, doc. 124.
[114] *D.R.H. B.*, vol. XI, pp. 135-136, doc. 100.
[115] *D.I.R. B.*, veacul XVI, vol. VI, doc. 277, pp. 261-262; *D.R.H. B*, vol. XI, doc. 223. pp. 295-297; vezi şi Elena Teodorescu, *Mihai Viteazul şi Argeşul*, în „Studii şi comunicări”, vol. I, 1980, pp. 73-74.
[116] Hurmuzaki, vol. XII, *1594-1602*, adnotate şi publicate de Nicolae Iorga, Bucureşti, 1903, doc. MDXCVIII, p. 1106; Alexandr Guagnin, *Opisanie Sarmaciey Europejkiej*, apud Elena Teodorescu, *op. cit.*, în loc cit., pp. 74-76; J. Ottwinowski, apud Constantin Şerban; Nicolae Moisescu, *op. cit.*, p. 20. vezi şi *Istoria Românilor*, vol. IV, p. 635; Manole Neagoe, *Mihai Viteazul*, Craiova: Scrisul Românesc, 1976, p. 207.
[117] *D.I.R. B.*, veacul XVII, vol. VIII, p. 294; vezi Elena Teodorescu, *op. cit.*, în loc cit., p. 77.

armelor de foc: „De sus de pe dealul Sân Nicoară priveam oraşul Argeş şi vedeam înveterat trebuinţa ce au simţit domnii ţării de a se strămuta din acest loc strâns, unde nu poate să existe o capitală, o fâşie de pământ în veci roasă de Argeş, rezemată de dealuri aprigi”[118]. Pentru secolul următor, vizitele domneşti la Argeş au reprezentat evenimente rare.

După Neagoe Basarab şi Radu de la Afumaţi, se pare că şi Mihai Viteazul şi-a exprimat dorinţa de a fi inmormântat în mănăstirea Argeş: „*să fie ocină sfintei mănăstiri* […], *să fie domniei mele veşnică pomenire*”[119]. Contextul morţii sale a împiedicat, însă, acest lucru. Dorinţa de înmormântare a domnilor secolului al XIV-lea nu trebuia exprimată, pentru că domnii erau înmormântaţi în necropola dinastică, biserică a unei Curţi permanente.

***

Interesant, pentru secolul al XV-lea se cunosc 281 documente domneşti, însă numai 11 (39 %) au fost emise la Argeş[120]. Pentru secolul al XVI-lea, avem peste 3450 documente domneşti cunoscute, însă emise la Argeş sunt 18 şi presupunem alte 20, deci un procent total estimat de numai 1,1 %. De asemenea, dintr-un total de 14 domni oficiali în secolul al XV-lea, 7 (50 %) au vizitat oraşul. Pentru secolul următor, procentul fiind acela de 11 (44 %) din 25.

***

Observăm cum, în decursul secolelor XV-XVI, Argeşul s-a aflat într-o continuă interdependenţă cu domnia. Domnii asigurau Argeşului dezvoltare economică, socială şi culturală, primind la schimb putere, susţinere şi legitimitate. Toţi domnii perioadei erau conştienţi că esenţa puterii lor se trage de la Argeş unul dintre primele centre urbane ale Ţării Româneşti şi locul rezidenţei veşnice a unor întemeietori de dinastie. Argeşul a reprezentat în primul rând o scenă, una pe care domnii şi-au expus propriile însemne şi pe care au jucat importantul rol al comportării ceremoniale (laică sau rituală). Prin calitatea lor de *unşi* cu drept divin (*dominium eminens*), domnii reprezentau şi trebuiau să reprezinte un model. Pentru supuşii de rând, domnia nu era reprezentată printr-o oarecare prezenţă umană efemeră, ci prin *Domn*, de fiecare dată acelaşi, de fiecare dată milostiv, de fiecare dată erou şi de fiecare dată drept. Domnii îşi doreau, în primul rând adeziunea supuşilor, iar asocierea

[118] Alexandru Odobescu, *Pagini regăsite*, ediţie îngrijită de Geo Şerban, Bucureşti: Editura Pentru Literatură, 1965, p. 316.
[119] *D.R.H. B.*, vol. XI, doc. 228, pp. 301-303; vezi şi E. Teodorescu, *op. cit.* în loc. cit., p. 77.
[120] *D.R.H. B.*, vol. I, doc. 23-303, pp. 56-496; *D.R.H. D.*, vol. I, doc. 124, pp. 202-203.

domnilor cu Argeşul şi a Argeşului cu domnii era în măsură să producă beneficii ambelor părţi.

ANEXA

Imaginea 1.

Cahla 11265, reprezentându-l pe principele Petru Cercel (1583-1585)

Imaginea 2.

Cahla 11267, reprezentând-o pe Griselda Báthory, sora principelui Zsigmond Bathory

Imaginea 3.

Cahla 2244, reprezentându-l pe domnitorul Petru Cercel în viziune *fin amour*